

Field : Sport Philosophy

Type : Review Article

Received: 19.03.2016 - *Accepted*: 29.04.2016

Ahmet Yesevi Felsefesi Açısından Dünya’da Spor ve Barış

Cengiz ARSLAN

Fırat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Elazığ, TÜRKİYE

E-Posta: carslan@firat.edu.tr

Öz

Toplumun veya toplumların yaşam kültürü içinde ona anlam katan, hayatını anlamlaştıran ve güzelleştiren değerler vardır. Bu değerlerin en başında gelenlerden birisi de barıştır. Barış; bireyler ve toplumlar arasındaki ilişkilerde olması gereken ve arzu edilen bir değerler bütünüdür. Bu çalışmada; Ahmet Yesevi felsefesinin ortaya koyduğu değerler açısından Dünya’da spor ve barış kavramlarının ne anlama geldiğini ve toplumsal bir değer olan barışın spor yönü ile incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada yöntem olarak literatür (alan yazınları) taraması kullanılmıştır. Alan yazınlarından elde edilmiş bilgilerden yola çıkılarak barış ve spor kavramları incelenmiş ve özetlenmiştir. Barış ülkeler arası bir antlaşmayla sağlanabilen bir kavram olabildiği gibi, toplumda bireylerin diğer bireylerle ilişkilerinde de önemli bir değerdir. Barış aynı zamanda dostluk, güven, huzur, refah, adalet ve eşitlik gibi kavramları da içine alan geniş bir etki alanı vardır. Bunun yanında barış insanın kendi iç huzurunu sağlarken, doğaya ve diğer canlılara karşı saygıyı da tahsis eder. Günümüzde “Dünya Barışı” için spor en önemli araç olarak görülmektedir. Farklı kökenden insanlar arasında yapılan spor müsabakaları barış aracı olarak büyük bir potansiyele sahiptir. Hoca Ahmet Yesevi özellikle Türk Dünyası topluluklarının manevi hayatında ve kişilik kazanmalarında rol oynayan önemli bir şahsiyettir. Ahmed Yesevi’nin tarihî şahsiyetine dair literatür azdır. Hoca Ahmet Yesevi’nin Orta Asya’da çok geniş bir bölgeyi etkisi altına alarak ve varlığını Anadolu’da da devam ettiren Yesevî felsefesi; Tanrı ve insan sevgisi etrafında, dostluğu, hoşgörüyü, sevgiyi, yardımlaşmayı telkin eden, dünyaya insan sevgisiyle bakmayı öğütleyen fikirleri etrafında oluşmuştur. İnsanlar arasında hoşgörü/tolerans, dil, din, renk ve cinsiyet farkı gözetmeksizin tüm insanlara, tatlı dil, gülyüz ve hoşgörü ile yaklaşmak öngörüsü ile Birleşmiş Milletler ve UNESCO gibi kuruluşların görev ve sorumluluk anlayışını önceden hayata geçirmiştir. Olimpizm; Spor, kültür ve eğitimle harmanlayarak, eğitsel değerinin ve evrensel ahlak ilkelerine uygun bir yaşam biçimi yaratmayı hedefleyerek toplumsal barışa destek olur. Kullandığı yöntem sportmenlik (fair-play), rekabet ruhu, farklı kökenden gelen insanları kaynaştırmak ve eğitim programları ile bunu geliştirmektir. Bu amaçla olimpizm, Yesevi felsefesindeki yaklaşımla barışı teşvik etmek amacıyla spor ve eğitime destek vermektedir. Sporun eşit koşullarda yarışma (kurallar, hakem, fair-play, olimpizm anlayışı) prensipleri, Yesevi felsefesinin öngördüğü dostluğu, hoşgörüyü, sevgiyi, yardımlaşmayı telkin eden anlayışı ile çok yakındır ve hatta birebir örtüşmektedir. Sonuç olarak, Dünya’da olimpizm anlayışı, spor ve barışın temelini oluşturan yaklaşımları, Hoca Ahmet Yesevi “Divan-ı Hikmet” adlı eserinde bir öğreti olarak toplumsal barışın değerini yıllar öncesinden dile getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Yesevi, Barış, Spor, Olimpizm, Barış Eğitimi

Sport and Peace in the World in terms of Ahmet Yesewi Philosophy

Abstract

In society's culture of life, there are values that rationalize and beautify their lives, which add meaning to society. One of these values from the beginning is the peace. In this study it is aimed to investigate what sport means aspect of peace with social value and sport and peace in the world In terms of the value of work put forward by Ahmet Yesewi philosophy. The literature research method (field search) was used in the study. Starting from the information obtained from the literature the concepts of peace and sport examined and summarized. As a concept peace, which can be achieved on a treaty of between countries, is an important value in its relations with other members of the individual in society. Peace has a large domain takes into concepts such as friendship, trust, peace, prosperity, justice and equality. Besides, the man of peace while their inner peace, allocates a respect for nature and other living things. Today, "World Peace" is seen as the most important tool for sports. Sports competitions held between people of different backgrounds have great potential as a tool for peace. Hoca Ahmet Yesewi is an important figure, play a role in gaining spiritual life and personality of the especially Turkey world community. Literature on the historical figures of Ahmed Yesewi is less. Ahmet Yesewi in the presence of a large region, taking much under the influence in Central Asia also resume the Yesewî philosophy in Anatolia; is composed of people around the ideas preached by the look of love, about God and human love, friendship, tolerance, love, that promotes solidarity to the world. The philosophy has decided to advance the understanding of the duties and responsibilities of life of organizations such as UNESCO and UNICEF with sweet language, smiling faces and tolerance to people. Olympism; Blends sports, culture and education, aiming to create an appropriate educational values and lifestyles would support universal moral principles to social peace. The method sportsmanship (fair play), competitive spirit, infusing it with people from different backgrounds and develop training programs. For this purpose, Olympism, in order to promote peace approach in Yesewi philosophy is to support sports and education. Sport's, equal competition conditions in the principles of friendship, tolerance, love and understanding as stipulated by Yasawi philosophy, is very close to suggesting assistance. As a result, sports and approaches that form the basis of peace understanding of Olympism around the world, Hoca Ahmet Yesewi's sample expressed several years ago "Divan-i Hikmet" as the value of social peace is a personality in his teachings.

Keywords: Ahmet Yesewi, peace, sport, olympism, peace education

Giriş

Toplumsal yaşamda bireyler biyolojik yönü ile bir canlı varlık iken, aynı zamanda bir yönü ile de kültürel/sosyal özelliği olan bir varlıktır. Biyolojik yönü ile doğadaki yaşama bağlı, kültürel/sosyal yönü ile de ahlak, hoşgörü, barış, yardımlaşma, sorumluluk, dostluk, sevgi vb. gibi insani değerlere bağlıdır. Doğada yaşamı sürdürmek için nasıl ki doğanın kurallarına uygun davranmak gerekiyor ise, toplumsal yaşam için de insani değerleri yaşatmak gerekiyor. İnsani değerlere sahip bireylerin oluşturduğu toplumlarda mutluluk ve barış hâkim olur.

Modern dünyada, sosyal, politik ve ekonomik alanda yaşanan gelişmeler ve değişimler toplumdaki bireyler arası çatışma ve şiddet davranışlarını ortadan kaldırmada etkili değildir. Bireylerin sergiledikleri öfke nöbetleri, hoşgörüsüzlük, şiddete eğilim, sorunları şiddet ve hakaret içeren yollarla çözmeye çalışma vb. gibi olumsuz davranışlar, toplumsal barış eğitiminde bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada toplumda, eşitlik, adalet, demokrasi, insan hakları, hoşgörü ve dayanışmaya dayanan barış kültürünün oluşturulması gerekliliği açıktır (Demir, 2011). Barış ülkeler arası bir antlaşmayla sağlanabilen bir kavram olabildiği gibi, toplumda bireylerin diğer bireylerle ilişkilerinde de önemli bir değerdir. Barış aynı zamanda dostluk, güven, huzur, refah, adalet ve eşitlik gibi kavramları da içine alan geniş bir etki alanı vardır. Bunun yanında barış insanın kendi iç huzurunu sağlarken, doğaya ve diğer canlılara karşı saygıyı da tahsis eder (Aktaş & Safran, 2013). Toplumsal yaşam içinde insanın hayatını uyumlu ve barış içerisinde sürdürmesi insani bir ihtiyaçtır. Bu barışı sağlama çabaları insanlık tarihi kadar eski ve insanlık yaşamı devam ettiği sürece de çabaların süreceği aşikârdır. Barış eğitimi, bizzat barışı sağlayacak olan insanın yetiştirilmesini; ondaki kötü davranış ve duyguların kontrol altına alınmasını ve iyi davranışlarını geliştirmesini temel alır. Dolayısıyla, bireylerine barış eğitimi vermeyen ve barışçıl olarak yetiştiremeyen toplumlarda barış ve huzuru sağlamak daha zordur (Yılmaz, 2001).

Hoca Ahmed Yesevi, İslam Türk Dünyasının Manevi Mimarıdır. Türklerin yaşadığı coğrafyalarda Budist, Hıristiyan, Yahudi, Zerdüşti, Manikeist, Şamani Orta Asya Halkını ve Türkleri ortak bir kültür ve inançta sevgi, hoşgörü ve barış dilini kullanarak birleştiren önemli bir kişiliktir (Uluçay, 1995). Yesevî felsefesi; Tanrı ve insan sevgisi etrafında, dostluğu, hoşgörüyü, sevgiyi, yardımlaşmayı telkin eden, dünyaya insan sevgisiyle bakmayı öğütleyen fikirleri bir araya getirmektedir. Birleşmiş Milletler ve UNESCO gibi kuruluşların görev ve sorumluluk anlayışını, yani insanlar arasında hoşgörü/tolerans, dil, din, renk ve cinsiyet farkı gözetmeksizin gülyüz ve hoşgörü ile yaklaşmak öngörüsünü Ahmet Yesevi asırlar öncesinden hayata geçirmiştir. Olimpizm; Spor, kültür ve eğitimle harmanlayarak, eğitsel değerinin ve evrensel ahlak ilkelerine uygun bir yaşam biçimi yaratmayı hedefler (Erdemli, 1996) ve dolayısıyla toplumsal barışa destek olur. Olimpizmin felsefesinin kullandığı yöntem sportmenlik (fair-play), rekabet ruhu, farklı kökenden gelen insanları kaynaştırmak ve eğitim programları ile bunu geliştirmektir. Bu amaçla olimpizm, Yesevi felsefesi ile birebir örtüşen barış dilini teşvik ederek sporcularda fair-play davranışlarını teşvik etmektedir.

Toplumda bireyler arası sosyal ilişkileri düzenlemede spor çok önemli bir role sahiptir. Spor evrensel kültürün bir parçası olarak, dünyada dili, ırkı, dini farklı insanları birleştiren önemli bir araçtır. Sportif faaliyetlerde yarışma ve eğlenme kültürü olduğu kadar aynı zamanda sosyal bir kaynaşma vardır. Sporun sağladığı bedensel ve ruhsal anlamdaki doyum olanakları, serbest zamanları ve yaşam seviyeleri düzenli olarak artan sanayileşmiş ülkelerin özlemini duyduğu yeni bir yaşam şeklinin ayrılmaz parçası olmuştur (Devecioğlu, 2012). Farklı ülke insanları arasında yapılan spor müsabakaları barış aracı olarak büyük bir potansiyele sahiptir. Sportmenlik anlayışı sporun gerektirdiği değerlere sahip olmak demektir ve barış, dostluk,

fair-play davranışlarını içinde barındıran davranışlardır. Bu sportmenlik anlayışı ile yapılan ülkeler arası barışı teşvik eden bazı sportif organizasyonlar düzenlenmiştir. “Futbolu Barış İçin Oynayın” projesi ile, sportmenliği ve barışı teşvik etmek amacıyla farklı ülkeleri (Estonya, Honduras, Hindistan, İsrail, Kenya, Filistin, Rusya, İsviçre) bir araya getiren futbol karşılaşmaları, Kore ve İspanya’da organize edilen futbol “Barış Kupası”, yine birçok ülkeyi bir araya getiren (Beyaz Rusya, Gürcistan, Rusya, Fransa, Estonya, Letonya, Litvanya) uzun bir rota üzerinden birkaç gün süren ve farklı ülke insanların dönüşümlü koşularını kapsayan “Süper Maraton” örnek olarak verilebilir.

Mateyal ve Yöntem

Bu çalışmada; Ahmet Yesevi felsefesinin ortaya koyduğu değerler açısından Dünya’da spor ve barış kavramlarının ne anlama geldiğini ve toplumsal bir değer olan barışın spor yönü ile incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada yöntem olarak literatür (alan yazınları) taraması kullanılmıştır. Alan yazınlarından elde edilmiş bilgilerden yola çıkılarak barış ve spor kavramları incelenmiş ve özetlenmiştir.

Ahmet Yesevi ve Felsefesi

Ahmet Yesevi (? - 1166), 11. yüzyılın ikinci yarısında bugünkü Kazakistan’ın Türkistan bölgesindeki Çimkent’in doğusundaki Sayram kasabasında doğmuştur, doğum tarihi bilinmemektedir. Doğduğu şehir olan Sayram “İsticap” veya “Akşehir” isimleri ile de anılan bu kasabada o sıralar İslam kültürünün önemli bir merkezidir ve Türkler ve İranlılar yaşamaktadır (Köprülü, 1996). Babası o dönemde tanınmış önemli şahsiyetlerden olan Şeyh İbrahim ve annesi Ayşe Hatun’dur. Ahmed Yesevî önce annesini, 7 yaşında iken de babasını kaybettikten sonra ablası Gevher Şehnazla birlikte Sayram yakınlarındaki sonradan Türkistan olarak anılacak olan Yesi Şehrine yerleşen Yesevi, Oğuz Kağan hikâyelerinde Türklerin ata yurdu olarak da bilinen bu şehirde, "Arslan Baba" adlı bir ünlü bir Türk tasavvuf şeyhinden ilk eğitimini almaya başlamıştır (Erarlan 1991, Kenjetay, 1999, Köprülü, 1996, Uluçay, 1995). Arslan Baba’nın, Yesevi’nin manevi eğitiminde önemli bir yeri olduğu bilinmekle birlikte, henüz eğitimini tamamlamadan Arslan Baba’nın ölümü ile, eğitimini tamamlamak üzere, İslam kültürünün önemli merkezi sayılan Buhara’ya giden Yesevi, burada devrin en ileri gelen âlimlerinden olan Şeyh Yusuf Hemedani’ye tabii olarak uzun yıllar eğitim almış, hocasının teveccühünü kazanmış, onunla bir çok yer gezerek bilgisini arttırmış, aldığı İslami kültürü Hanefî mezhebi öğretileri ile yoğurmuştur (Erarlan 1991, Kenjetay, 1999, Köprülü, 1996, Uluçay, 1995). Hocası olan Şeyh Yusuf Hemedani’nin ölümü ile onun yerini almış, daha sonra Yesi şehrine dönerek, ölümüne kadar bu şehirde yaşamıştır. “Yesevî” lakabını Yesi şehrinde almıştır. Böylece “Yesi” adı Türk âleminde unutulmaz bir ad olmuş, Ahmet Yesevi öğretisi, sevgi ve barış anlayışı üzerine kurulmuş ve önceleri Maverâünnehir, Taşkent ve Batı Türkistan’da etkili olan daha sonra ise Horasan, İran ve Azerbaycan’daki Türkler arasında yayılan Yesevi felsefesi, 13’üncü yüzyıldan itibaren Anadolu’ya ve Balkanlara kadar taşınmıştır (Köprülü, 1996).

Ahmet Yesevi felsefesinin geniş bir coğrafyaya yayılmasının ve etkili olmasının en önemli nedeni; halkın kolayca anlayabileceği Türkçeyi tercih ederek, Türkler arasında İslâm’ı öğretme ve yayma başarısındadır. Yesevilik, Türkler arasında ve bir Türk tarafından Dünya’da kurulmuş ilk tasavvufî tarikat ve öğretileridir (Cunbur, 1993).

Yesevi öğretisi Türklerin sadece gönül gözünü, maneviyatını güçlendirmekle kalmamış, Türklere asırlar boyu yeni hedefler ve fetihler nasip eden bir yol gösterici olarak etkisini günümüze kadar ulaştırmıştır. Ahmet Yesevî'nin Türklerin yurt kurmalarında yesevi öğretilerinin benzeri görülmedik kalıcı bir tesir bırakmasında önemli olan bir unsur da yetiştirdiği ve Türk dünyasının dört bir tarafına gönderdiği öğrencileridir (Ecer, 1993). Ahmet Yesevi, İslam inancı ile Türk kültürünü, değerlerini ve yaşam tarzını bir senteze ulaştırmış, bu mahalde yetişen öğrencileri olan Ahi Evran, Yunus Emre, Mevlana, Hacı Bektaşî Veli, Saru Saltuk, gibi övündüğümüz hoşgörü dehaları ve tasavvuf erbapları, Yesevi'nin izinden gitmişlerdir (Eğri, 2007). Türk kimliğinin manevi mayasını hazırlayan Ahmet Yesevi, felsefesi ve düşünceleriyle dünya ve insanlık barışı için büyük bir önem taşımaktadır.

Ahmet Yesevi'nin çok sade bir Türkçe ile ifade edilmiş, "Hikmet" denilen eğitici, sevgi, barış, tevazu, sadelik ve fedakârlık üzerine kurulu sözleri insanları derinden etkilemiştir. Yesevilik felsefesinin 7 ilkesi vardır (Zeybek, 1999):

- Allah'a aşkla yöneliş; Ahmet Yesevi "Aşkî olmayanın ne dini vardır ne de imanı." sözüyle bu konuya ne kadar önem verdiğini göstermektedir.
- Gösterişten uzak, sadece Allah için olan samimi Müslümanlık,
- Hoşgörü; İnsanların din, dil, renk ve cinsiyet farklılığından ötürü aşağılanmaması,
- İnsan sevgisi,
- Kadın ve erkeğin eşitliğine dayalı bir hayat anlayışı,
- Kişinin kendi emeği ile yaşamını sağlaması,
- Bilime önem vermek, geçmişte olduğu gibi bugün de dünya ve insanlık barışı için büyük önem taşıyan bu ilkelerin, kin ve nefretin giderek arttığı "hoşgörüsüz" dünyamızda ne kadar önemli bir değer olduğu görülmektedir. İnancı, sevgi ve barış içinde yaşamak varken, kendi inanç ve düşüncesinin en doğru ve kutsal inanç olarak kabul ederek, başkalarının kutsalına yaşam hakkı tanımamak, bağınazlık olarak görülmektedir. Dünyada bağınazlığın arttığı günümüzde, Ahmet Yesevi'nin; "Kafir bile olsa, hiç kimsenin kalbini kırma. Çünkü kalbi kırmak Allah'ı kırmaktır. Gönlü kırık zavallı garip birini görsen, yarasına merhem koy, yoldaşı ve yardımcısı ol" anlayışı ile dünya ve insanlık barışı için büyük önem taşımaktadır (Zeybek, 1999, Bice, 1993, Anadol, 1994, Ece, 1993, Kenjetay, 2008, Uluçay, 1995, Köprülü, 1996, Erarslan, 1991).

Dünya Barışı İçin Kurulan Uluslararası Örgütler

Dünya barışını korumaya yönelik özellikle 2. Dünya savaşı ve sonrasında uluslararası örgütler kurulmaya başlanmıştır. Bu kuruluşların en başında Birleşmiş Milletler (BM) gelmektedir.

Birleşmiş Milletler (BM); dünya barışını, güvenliğini korumak ve uluslararası ekonomik, toplumsal ve kültürel bir iş birliği oluşturmak için 24 Ekim 1945'te kurulmuş uluslararası bir örgüttür. Birleşmiş Milletler kendini "adalet ve güvenliği, ekonomik kalkınma ve sosyal eşitliği uluslararası tüm ülkelere sağlamayı amaç edinmiş küresel bir kuruluş" olarak tanımlamaktadır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO); 1946 yılında kurulan UNESCO, Birleşmiş Milletlere yardımcı bir kuruluştur. Bu örgütün kuruluş amacı

“uluslararası alanda bilim, kültür ve eğitim alanlarındaki sorunlara çözüm” bulmaktır. Eğitim ve öğretimin dünya çapında yaygınlaştırılması, bilgi ve iletişim alanlarında sosyal düzenlemeler, uluslararası bilim ve teknolojik olanakların ortaya konması ortak kültür miraslarının korunmasında önemli çalışmalar yapmaktadır.

BM Uluslararası Çocuk Acil Yardım Örgütü (UNICEF); 1946 yılında Birleşmiş Milletler bünyesine “Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Örgütü” olarak kurulmuştur. Amacı uluslararası çocuk hakları ve kardeşliğin gelişimine katkı sağlamaktır.

Dünya Barış Günü

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1981'deki 57. birleşiminde, Genel Kurul'un açılış günü olan her Eylül'ün üçüncü salı gününü “Uluslararası Barış Günü” ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler, Barış Günü'nde, dünya çapında savaş ve çatışmaların önlenmesi ve barışın tesisi yolunda bilinçlenmeyi amaçlamaktadır (Wikipedia, 2016). Her yıl 21 Eylül de, Japonya tarafından yaptırılan savaşlarda ölen insanlar anısına Birleşmiş Milletler Merkezi'ndeki “Barış Çanı” çalınıyor. Bu çan, dünyanın tüm kıtalarından çocukların bağışladıkları bozuk paralarla üretilmiş ve üzerinde “Çok Yaşa Mutlak Barış” yazısı vardır (Wikipedia, 2016). Türkiye ve KKTC'de ise Dünya Barış Günü 1 Eylül tarihinde kutlanmaktadır. Her iki gün de Birleşmiş Milletlerin aldığı kararlar doğrultusunda gelişmiştir. Türkiye'de 1 Eylül tarihinde kutlanan “Dünya Barış Günü” 2. Dünya Savaşı'nın başlama tarihi ve Birleşmiş Milletlerin buna yönelik olarak aldığı bir kararla ilişkilidir. 1 Eylül 1939'da Nazilerin Polonya'yı işgal etmesi ve bu işgalin 2. Dünya Savaşı'nı da başlatmış olması bu kararda etkili olmuştur. 2.Dünya savaşında insanlık tarihinin en kanlı savaşlarından biri olarak unutulmaması amacıyla dünyanın dört bir yanında 1 Eylül'ün “Dünya Barış Günü” olarak kutlanması kararlaştırılmıştır. Yani Türkiye'deki “Dünya Barış Günü ”nün geçerliliği bu nedenle Birleşmiş Milletlerin aldığı bu kararla ilişkilidir.

Dünya Barış ve Spor Günü

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu 2013 yılında her yılın 6. Nisan gününü "Gelişim ve Barış için Uluslararası Spor Günü" olarak ilan etmiştir. Barış ve spor gününün amacı sporun insan hakları, sosyal ve ekonomiye sağladığı olumlu katkıyı vurgulamak ve sürdürmektir. Sporun tarihi gelişim süreci gözlemlendiğinde toplumların kendi siyasi, ekonomik, kültürel, ideolojik gelişim sürecini, hayata bakışlarını, düşünce ve davranışlarını şekillendiren çeşitli spor dallarının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu yönüyle spor, farklı kültürler arasında yarışma ve uzlaşma zemini kurarak ortak bir barış dilinin kurulmasında önayak olur.

Spor evrensel kültürün bir parçası, dünyada dili, ırkı, dini farklı insanları birleştiren ve bu yönüyle de Dünya barışına katkı sağlayan önemli bir role sahiptir. Spor etkinliklerinin tümünde dinlenmek, eğlenmek olduğu kadar aynı zamanda sosyal bir kaynaşma da vardır. Sporun sağladığı bedensel ve ruhsal anlamdaki doyum olanakları, yaşam standartlarının arttığı günümüzün sanayi ülkelerinde yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak önemi her geçen gün artmaktadır (Devecioğlu, 212).

Spor yarışmalarının her biri temelde kazanma, kaybetme ve hatta berabere kalma temeline dayalı bir sonuçla bitme odaklıdır. Bu yönü ile yarışmacıların kazanma ve kaybetmedeki aşırı hırslarını kabullenmeye hazırlar ve bu hazır olma durumu toplumsal ilişkilerde barışçıl bireyler olarak davranışlarına yansımaktadır. Dolayısı ile spor, bireyin egemenlik ve

toplumsal ilişkilerini değerlendirme duygularını geliştiren önemli bir eğitim aracıdır. Spor uluslararası boyutu ile tarafların muhteşem kalabalıklar oluşturarak her ırk ve her cinsten bireylerin bir arada kardeşlik, arkadaşlık ve dostluğuna dayanan barışı tesis eden örnek olaylar zinciri ile doludur. Bunun yanında spor, ulusal ve uluslararası sosyal ilişkilerin başlamasına katkı sağlayarak, Dünyanın her bir yanındaki insanlar ve gruplarla arası kurulan sosyal ilişkilerin gelişmesinde önemli etkiye sahiptir. Dünya toplumları arasında barışı tahsis etmede toplumları birbirine yalınlaştıran spor etkinlikleri dışında başka bir aracın olmadığı görülmektedir.

Spor Felsefesi, Olimpizm ve Barış

Spor felsefesi sporun metafiziği olarak görülmektedir. Spor felsefesi bu bağlamda öncelikle spor kavram ve öğelerini anlatmak; beden, hareket, performans, yarışma, yenme, yenilme ve diğer kavramları açıklayarak, bilgi edinmek ve araştırmaktır (Erdemli, 2008). Günümüzde spor, kitle iletişim araçları hızla değişen ve küçülen dünyamızda, toplumun geniş kesimlerini etkileyebilen önemli bir güce ulaşmıştır.

Olimpizm; bir yaşama anlayışı ve daha geniş anlatımla bir Dünya görüşü olarak; dostluk, kardeşlik, mükemmellik, daha iyi ve güzele ulaşmak, her türlü dil, din, ırk, politik görüş ve yaklaşımların üzerinde yer almak ilkesidir (Erdemli, 1997). Olimpizm barışı teşvik etmek amacıyla spor ve eğitime destek verirken, yöntem olarak sportmenlik (fair-play,) anlayışını teşvik eder, bu anlayışa uygun rekabet ruhu ile farklı kökenden gelen insanları kaynaştırmayı amaçlar. Fair-play anlayışında hoşgörü, disiplin, barış ve kardeşlik duyguları vardır. Fair-Play'ın oyun kurallarına ve rakibe saygı duymayı ifade eden "gentleman" kavramı Türkçe'de "Sportif Erdem" olarak ahlaken üstün manası ile karşılığı verilmektedir. Bu yönüyle "Sportif Edem" spora özel bir kavram olmadığı ve insani değerler için de uygulanması gereken bir yaşam felsefesi olması gerektiği olduğu söylenebilir.

Değerler ve Barış Eğitimi

İnsanlığın yaşam felsefesi iki temel kavram üzerine kurulmuştur. Bunlardan biri "değer", diğeri ise "kültür"dür. Toplumlar orijinlerini ve varlıklarını koruyup sürdürmeleri, dayandıkları değerler sayesinde. Toplumları oluşturan bireylerin yapıcı, üretken ve faydalı bireyler olmaları, yaşadıkları toplumun değerlerini özümsemiş ve buna uygun davranışları ile mümkün olmaktadır. Değerler, bu yüzden toplum ve fertler için temel öğeler olarak görülmektedir. Değerlerine önem vermeyen milletlerin sağlıklı bir toplum olmaları mümkün değildir (Tozlu, 1997). Değerler toplum için önemlidir, değerlerine sahip çıkan bireyler de da toplumun gözünde değerlidir (İSTKA, 2014). Toplumsal yaşantımızın temel yapısını oluşturan milli ve manevi değerlerimizden olan Hoca Ahmet Yesevi ve onun öğretileri değerler eğitiminde örnek bir kişiliktir. Hoca Ahmet Yesevi'nin öğretilerinin temelini oluşturan yardımlaşma, dürüstlük, sorumluluk, sevgi, hoşgörü ve barış toplumsal yaşantımızın temelini oluşturmaktadır.

Barış Eğitimi; her kesimden insanların (çocuk, genç, yetişkin), kendisine ve çevresine yönelik şiddetini önlemek, anlaşmazlıkları barışçıl bir yolla çözmek, kişiler ve gruplar arası, ulusal ya da uluslararası düzeyde barışa yardımcı olan koşulları yaratmak amacıyla, davranış değişikliği için gerekli bilgi, beceri, tutum ve değerleri geliştirme sürecidir. Barış, toplum, ülke ve genel olarak dünyadaki herkes ve hatta gelecek nesiller için sosyal, ekonomik ve siyasi adaleti içerir (Fountain,1999). Barış kültürü, bir dizi değer, tutum, gelenek, davranış biçimi ve yaşam

şeklidir. Dini, etnik ve kültürel farklılıklar bireyler, gruplar ve ülkeler arasında, özgürlük, adalet, hoşgörü, dayanışma, işbirliği ve diyalog ilkelerine bağlılık barışın temelidir (BM Barış Kültürü Deklarasyonu, 1998). Hoca Ahmet Yesevi onun izinden giden Hacı Bektaş-i Veli, Mevlana, Yunus Emre gibi toplumsal barışı sağlamada önemli katkılar sağlamış şahsiyetler “BM Barış Kültürü Deklarasyonu” ilkelerini asırlar öncesinden dile getirmiş ulusumuzun önemli değerleridir.

Bilgi çağında yaşıyoruz, bilgi bombardımanı altındayız ve en çok bilgiyi tüketiyoruz. Günümüzde ülkeler arasında kültürel değerler etkileşimi bir sorun olarak görülebilir ve geçmişe göre çok daha dikkatli ve ölçülü olmak gerekmektedir. Hoca Ahmet Yesevi gibi her biri farklı zaman dilimi içinde milletimize değerler katmış tarihi kişiliklere ne kadar sahip çıkabiliyoruz. Değerler toplum için önemlidir, değerlere uygun davranan insanlar da toplum gözünde değerlidir ve barışçıldır. Değerler ve Barış Eğitimi, ailenin ve okulun verdiği eğitimi tamamlar.

Değerlerimizin farkında mıyız? Diye herkes kesim kendi hinterlandında bir sorgulama yapacak olursa, Hoca Ahmet Yesevi, Mevlana, Yunus Emre, Ahi Evreni, Sarı Saltuk vb. gibi değerlerimizi ve onların yaşam felsefesinin farkında olmadıkları görülecektir. Eğitim sistemimiz içinde 3 boyutta farkındalık yaratacak şekilde planlamalar yapılmalıdır. Bunlar;

Ruhsal boyut: Yaşamı anlamak, inanç, milli duygu, fedakârlık, vefa, sevgi, barış vb.

Sosyal Boyut: Toplumsal işbirliği, doğaya ve bireylere saygı, ulusal ve uluslararası boyutu ile barış anlayışı,

Kişisel Boyut: Kişisel sorumlulukları geliştirme, kendini ifade edebilme, hoşgörü, sorumluluk, dürüstlük

Örnek Olay İncelemesi; İzci Örgütlenmesi ve Barış

20.yüzyılın başında (1907) İngiltere'de Baden Powell (İngiliz Kraliyet Ordusu subayı) belli toplumsal koşulların ürünü olarak ortaya çıkan izcilik, örgütleri, gençlere iyi bir yurttaş olma, yaratıcı ve çok yönlü bir kişilik geliştirme ve beceri kazanma yollarını öğreten dünya çapında gençlik örgütleridir. İzçiler, ülkeden ülkeye ve yaş gruplarına göre değişen uniformalar giyerler. 150'den fazla ülkede erkek ve kız izci örgütleri vardır. Bugün dünyada 16 milyon erkek ve 8,5 milyon kız izci bulunmaktadır. İsviçre'nin Cenevre kentindeki World Scout Bureau (Dünya İzci Bürosu), dünyanın çeşitli yerlerindeki izci kuruluşları arasında eşgüdüm sağlanmasına yardımcı olur. 1910'dan beri, her dört yılda bir tüm üye uluslardan izcileri bir araya getiren bir Uluslararası İzci Şenliği düzenlenir.

İzcilik kaynağı, kültürü, dini, ırkı ne olursa olsun; arkadaşlığa, uluslara ve toplumlara barış sağlamaya yönelik çalışmalarını eşitlik prensibi ve ruhu içinde gerçekleştirir. İzcilik, eğitsel, okul-dışı, üniformalı bir gençlik etkinliğidir. Çocuk ve gençler arasında bir arkadaşlık yaratma ve belirli bir eğitim metodu ile onlarda karakter gelişmesinde olanak sağlama, sosyoekonomik, sosyokültürel çevrelerine tam olarak sorunlarına eğilen ve tüm bunları çözmeye yönelik çalışmalar dizisidir. İzcilik, çocuk ve genci tam anlamıyla topluma yararlı, insanları seven, onlara yardım eden, doğayı çevreyi koruyan, vatanına yararlı iyi insan-iyi yurttaş yetiştirme sanatıdır (Türkiye İzcilik Fedasayonu, 2016).

İzçiler arasında sağ eli kullanarak yapılan izci selamında 6 maddede ifade edilen bir selam kültürü vardır. Buna göre; 1-İşaret Parmağı: Tanrıya ve vatanına karşı görevlerini yerine

getirmek, 2-Orta Parmak; İzcilik türesine (geleneğine) uymak, 3-Yüzük Parmağı; Başkalarına yardımda bulunmak, 4-Serçe Parmağı; Küçüğün büyüğe saygısı, 5-Baş Parmak; Büyüğün küçüğü sevip koruması, 6-Baş Parmak ve Serçe Parmağın birlikte oluşturduğu halka; Dünya izcilerinin kardeşliğini temsil eder (Türkiye İzcilik Fedasayonu, 2016). 19. Yüzyılda İngiliz Baden Powell tarafından geliştirilen ve bir yaşam biçimi, kardeşlik ve barış öğretilerini kapsayan bu örgütlenmenin Dünya’da 150’den fazla ülkede milyonlarca insanın ilgisi ve uğraşısı olmuştur.

İzcilik öğretisi ve felsefesi ile benzer toplumsal öngörülerini, Hoca Ahmet Yesevi’nin günümüzden 850 yıl öncesinden öngördüğünü, sevgi, barış, tevazu, sadelik ve fedakârlık üzerine kurulu öğretileri Türk Dünyasında insanları derinden etkilemiştir. Yesevilik felsefesinin 7 ilkesi olan; 1-Allah’a aşkla yöneliş, 2-Gösterişten uzak, samimi bir müslümanlık, 3-Hoşgörü, 4-İnsan sevgisi, 5-Kadın ve erkeğin eşitliğine dayalı bir hayat anlayışı, 6-Kişinin kendi emeği ile yaşamını sağlaması, 7-Bilime önem vermek ilkesi, izcilik örgütlenme kültürü ile benzer özellikler taşımaktadır. Yesevi felsefesi kardeşlik, hoşgörü, doğayı ve insanları sevmeyi, meslek sahibi olmayı ve bilime önem vermeyi öngören yaklaşımları 850 yıl öncesinden günümüze büyük bir toplumsal barış ışığı tutmuştur. Bu barış ışığı Anadolu’da aynı öğretileri takip eden Hacı Bektaşî Veli, Yunus Emre, Mevlana gibi barış elçileri ile sürmüştür. Fakat burada ders çıkarılması gereken bir durumu da göz ardı etmemek gerekir, Hoca Ahmet Yesevi gibi topluma değer katmış kişilikleri ve onların öğretilerini Dünya’da bir izci örgütlemesi gibi bir etki alanı yaratılmamasını sorgulamak hepimizin görevi olmalıdır. UNESCO’nun 196. Yürütme Kurulu 38.Genel Toplantısında 2016 ve 2017 Yılına “*Hoca Ahmet Yesevi Yılı ve Küresel bir uzlaş, hoşgörü ve dayanışma arayışı*” olarak ilan etmesi, bu kapsamda Şair ve Sufî Hoca Ahmed Yesevi’nin felsefesinin ülkemiz ve Dünya gündeminde yeteli düzeyde anlatılması toplumsal barışa katkı sağlayacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Yesevî felsefesi; Tanrı ve insan sevgisi etrafında, dostluğu, hoşgörüyü, sevgiyi, yardımlaşmayı telkin eden, dünyaya insan sevgisiyle bakmayı öğütleyen fikirleri bir araya getirmektedir. Birleşmiş Milletler ve UNESCO gibi kuruluşların insanlar ve toplumlar arasındaki hoşgörü/tolerans, dil, din, renk ve cinsiyet farkı gözetmeksizin güler yüz, hoşgörü ve barış ile yaklaşım öngörüsünü Ahmet Yesevi asırlar öncesinden hayata geçirmiştir.

Olimpizm felsefesi; Spor, kültür ve eğitimle harmanlayarak, sportmenlik (fair-play), olimpizm-rekabet ruhu, farklı kökenden gelen insanları kaynaştırarak, bunu geliştirmek ve dolayısıyla toplumsal barışa destek olur. Olimpizmin kullandığı bu yöntem Yesevi felsefesi ile birebir örtüşen barış dilini teşvik ederek sporcularda fair-play davranışlarını teşvik etmektedir. Sporun eşit koşullarda yarışma (kurallar, hakem, fair-play, olimpizm anlayışı) prensipleri, Yesevi felsefesinin öngördüğü dostluğu, hoşgörüyü, sevgiyi, yardımlaşmayı telkin eden anlayışı ile çok yakındır ve hatta birebir örtüşmektedir.

Sonuç olarak, Dünya’da olimpizm anlayışı, spor ve barışın temelini oluşturan yaklaşımları, Hoca Ahmet Yesevi “*Divan-ı Hikmet*” adlı eserinde bir öğretim felsefesi olarak toplumsal barışın değerini yıllar öncesinden dile getirmiştir. Bizlere düşen görev bu değerlere sahip çıkmak ve unutulmasına izin vermemektir.

KAYNAKÇA

- Aktaş Ö, Safran M. Evrensel Bir Değer Olarak Barış ve Barış Eğitiminin Tarihçesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2013; 17(2); 131-148.
- Anadol C (1994). *Ahmet Yesevi ve Yesevilik*. Başak Ofset, Kemer Yayınları, İstanbul
- Bice H. *Hoca Ahmet Yesevî, Divan-ı Hikmet*. Ankara, 1993.
- Cunbur M (1993). Geçmişlerimizi Anmanın Önemi. Milletler Arası Hoca Ahmet Yesevî Sempozyumu Bildirileri, 26-29 Mayıs Kayseri, Erciyes Üniv. Yayınları: 66
- Demir S (2011). Türkiye’de Barış Eğitimi Bakış: Tanımlar, Zorluklar, Öneriler: Nitel İnceleme. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi-Educational Sciences: Theory&Practice: 11(4); 1727-1745
- Devecioğlu S (2012).Sporun Evrenselliği. *Işık Binyılı İnternet Dergisi*. Sayı: 23, Erişim Adresi: <http://www.isikbinyili.org/index.php/sporun-evrenselligi>.
- Ecer AV (1993). Ahmet Yesevî’de Dînî Tolerans ve Anadolu’da Etkileri. Milletler Arası Hoca Ahmet Yesevî Sempozyumu Bildirileri, 26-29 Mayıs Kayseri, Erciyes Üniv. Yayınları: 66.
- Eğri O., İslâm Tasavvufu ve Hoşgörü: Hoca Ahmet Yesevî, Hacı Bektaş Velî, Yunus Emre Örnekleri Ve Diğer Dinlerdeki Paralelleri. 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi). Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu.10-15.Eylül.2007 Ankara / Türkiye.
- Erarslan K (1991). *Ahmed Yesevî: Dîvân-ı Hikmet’ten Seçmeler*. Kültür Bakanlığı II. Baskı, Ankara.
- Erdemli A (1996). *İnsan Spor ve Olimpizm*. Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- Erdemli A (2008). *Spor Yapan İnsan*, İstanbul: E Yayınları.
- Erdemli A (1997). Spor, Hümanizm ve Olimpizm. İstanbul Üniversitesi Felsefe Arşivi Dergisi, 30.
- Fountain S (1999). Peace Education In UNICEF. Working Paper Education Section Programme Division UNICEF New York June.
- İstanbul Kalkınma Ajansı “*Hayatı Seviyorum Projesi*” (İSTKA/2014/GEN40). Değerler Eğitimi Nedir, Neden Önemlidir? Erişim Adresi: <http://hayatiseviyorumprojesi.com/degerler-egitimi-nedirneden-onemlidir/>. Erişim Tarihi: 07.05.2016.
- Kenjetay D (1999). Hoca Ahmet Yesevî: Yaşadığı Devir, Şahsiyeti, Tarikatı ve Tesiri. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırmalar Dergisi*. (1)2;112.
- Kenjetay D (2008). Türk Felsefe Tarihinde Yesevi Düşüncesinin Yeri. *Turkish Culture & Hacı Bektas Veli Research Quarterly*. 2008: 45;135-149.
- Köprülü F (1996). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar. Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlar II. Baskı, Ankara.
- Tozlu N (1997). *Eğitim Felsefesi*. İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- Uluçay Ö (1995). *Hoca Ahmet Yesevi*. Hakan Ofset, Adana.
- Türkiye İzcilik Federasyonu. İzci Nedir? Erişim Adresi: www.tif.org.tr/tif/webimage/file/ppt/temel_bilgiler/izciliknedir.ppt Erişim Tarihi: 08.05.2016.

Yılmaz H (2001). Yaygın Din Eğitimi Kurumları ve Toplumsal Barış, *Cumhuriyet Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*: 5(2); 329–356.

Wikipedia. Uluslararası Barış Günü. https://tr.wikipedia.org/wiki/Uluslararası_Barış_Günü. Erişim Tarihi: 08.05.2016.

Zeybek NK (1999). *Türk Olmak*. 2. Baskı, Ankara.